

صادق هدایت نقاش!

از جهانگیر هدایت

نقاشی صادق هدایت برای کتاب «انسان و حیوان» نوشته صادق هدایت!

صادق هدایت به طور تفننی نقاشی هم می‌کرد. بیشتر نقاشیهای او مربوط به روزگاری است که در فرانسه سرگرم تحصیل بوده است. نقاشیهایی که از او در کتب، مجلات یا به شیوه‌های دیگر چاپ شده عبارت است از: آهوی تنها که آهویی را نشان می‌دهد که سر به آسمان بلند کرده است. این نقاشی به مناسبت چهل و ششمین سالگرد درگذشت هدایت در سال ۱۳۷۶ چاپ شده و در اختیار علاقمندان قرار گرفته است. نقاشی دیگر اهورا مزدا را با بالهای شکسته نشان می‌دهد که در حقیقت نمادی است از درماندگی نیکی در مقابل پلیدی. یک نقاشی دیگر هدایت که به عنوان روی جلد کتاب حاجی آقا چاپ شده گونه‌ای از تذهیب کتب قدیمی را مجسم می‌کند. دیگر نقاشی هدایت پرنده‌ای (احتمالاً غاز وحشی) در حال پرواز است. یکی از نقاشی‌های نادر هدایت که بسیار کسان از آن بی‌اطلاع‌اند در رابطه با اولین کتاب‌هایی است که از هدایت منتشر شد. نخستین کتاب صادق هدایت که کتاب کوچکی است و به طور دستی صحافی شده، رباعیات عمر خیام است. پشت جلد این کتاب قهوه‌ای رنگ به لاتین زرکوب شده: Omar Chayam

در صفحه اول کتاب، پدرم عیسی هدایت (برادر بزرگتر هدایت) نوشته است: ۱۳۰۳ که البته منظور سال چاپ کتاب است. این کتاب را هدایت به پدرم داده است. او از تمام کتب خود بلافاصله پس از انتشار یک نسخه به پدرم می‌داد. عنوان کتاب دوم که با همین قطع چاپ شده «انسان و حیوان» است. این کتاب در ۱۳۰۳ شمسی مطابق با ۱۳۴۳ قمری در مطبعه بروخیم تهران به چاپ رسیده است. پدرم در برگ اول کتاب نوشته است: «این کتاب را اخوی صادقخان دادند به تاریخ جمعه ۲۵ نور مطابق ۲۶ اردیبهشت» بعد در زیر این متن اضافه کرده است: «صادقخان ۲۳ سال داشت که این کتاب را چاپ کرد». در صفحه اول داخل کتاب یک نقاشی از صادق هدایت در رابطه با انسان و حیوان چاپ شده است. اصل این نقاشی نزد

پدرم بود که طبعاً در اختیار من قرار گرفت. این نقاشی یکی از بارزترین شواهد در مورد احساسات و افکار هدایت است. در این نقاشی و نیز در کتاب مزبور هدایت پا را از حقوق بشر فراتر گذاشت و حقوق موجود زنده را پاس داشت. هدایت آن چه را که اخیراً در زیر عنوانی چون صلح سبز و حفظ محیط زیست و حقوق موجودات زنده کره زمین مطرح شده ۷۴ سال قبل در یکی از نخستین آثار خود مطرح کرده که سهل است به خاطر آن نقاشی جالبی کشید تا مفهوم و عمق این فریاد را بهتر و رساتر به گوش ناشنای دیگر انسانها برساند. در یک طرف این نقاشی صیادی دیده می‌شود

بدهیبت با موی ژولیده و چهره و سبیلی خونناک، ولی در عین حال ترسیده و جاخورده. این صیاد مجهز است به تفنگ و نیزه و قمه و زیربایش تله بزرگ و کوچک و زنجیر و قفس و ساطور و طناب دیده می‌شود. قفس به کناری افتاده و پرنده کوچکی در حال گریز است.

در طرف دیگر انواع پرندگان، سگ، گربه، خرگوش، مرغ، خروس، قرقاول، اسب، خرس، شتر، گاو، خر، میمون و فیل و حیوانات دیگر دیده می‌شوند که به فرشته نجات یا فرشته عدالت می‌نگرند. در وسط نقاشی فرشته‌ای ترازو در دست دیده می‌شود و بالای سر او ستاره نورانی می‌درخشد. در افق خورشید دیده می‌شود که آهویی مقابل آن می‌دود.

عشق و علاقه هدایت به حیوانات را در خلال آثار او می‌توان ملاحظه کرد. مضمون کتاب انسان و حیوان فقط در مورد حیوانات است. در کتاب «سگ و لگردد»، ظلم و ستم انسان به یک سگ موضوع اصلی داستان را تشکیل می‌دهد.

در سگ و لگردد در باره «پات» سگ داستان چنین می‌نویسد: «... گوشهای بلبله، دم براق، موهای تابدار چرک داشت و دو چشم باهوش آدمی در پوزه پشم‌آلود او می‌درخشید. در ته چشم‌های او یک روح انسانی دیده می‌شد، در نیمه شبی که زندگی او را فرا گرفته بود یک چیز بی‌پایان در چشم‌هایش موج می‌زد و پیامی با خود داشت که نمی‌شد آن را دریافت، ولی پشت نی‌نی چشم او گیر کرده بود. آن نه روشنایی و نه

تمام موجودات زنده شاید ذکر این موضوع جالب باشد که در سال ۱۹۲۳ صادق هدایت مجله‌ای به زبان فرانسه را مشترک بوده که از فرانسه برای او ارسال می‌شده است. نام این مجله "La Protection des Animaux" «حمايت حيوانات» است و شماره‌های ۳۶ تا ۶۳ که تا دسامبر ۱۹۲۵ امتداد می‌یابد توسط صادق هدایت صحافی و جلد شده است.

در صفحات این مجلات بسیاری متون را خط کشیده و مورد توجه قرار داده است. در زمینه محکوم کردن هرگونه ظلم و تعدی از جانب انسان به انسان، انسان به حیوانات و هر عاملی که موجود زنده دیگری را به رنج بکشد هدایت در اکثر آثارش فریاد رسا و قاطعی دارد. حالا کار به جایی رسیده که جنگل‌ها را آتش می‌زنند، نهنگ‌ها خودکشی می‌کنند، محافظین مسلح از «ببر» محافظت می‌کنند که نسل این حیوان باقی بماند و به پای پرندگان وحشی گند کامپیوتری می‌زنند که حساب و کتاب آنها از دستشان بدر نرود ... سؤال تکان دهنده این است: ما به کجا می‌رویم؟

خون آلود را با گردنهای بریده، چشم‌های رگ زده و پسلکهای خون آلود که از میان کاسه سرکبودشان درآمده است نوازش می‌کند، دست مالی می‌کند، بعد یک گزلیک دسته استخوانی بر می‌دارد و تن آنها را به دقت تکه تکه می‌کند و گوشت لخم را با تبسم به مشتریانش می‌فروشد. تمام این کارها را با چه لذتی انجام می‌دهد...

هدایت گوشت گاو و گوسفند را جسد درحال تجزیه و لاشه تلقی می‌کرد. او از اوائل جوانی از مصرف گوشت دست کشید و تا پایان عمر گیاهخوار باقی ماند. خوب به خاطر دارم مادر هدایت (مادر بزرگ من) هر روز در آشپزخانه حاضر می‌شد و دستورات لازم برای «غذای صادقخان» را به آشپز می‌داد و بعد موقع آوردن غذا از آشپزخانه به آشپزخانه می‌رفت و غذای هدایت را به طور جداگانه می‌کشید و در سینی مخصوص به اطاق هدایت می‌فرستاد.

این دو کتاب نخستین هدایت در تعداد خیلی چاپ شد و وی بیشتر آنها را به خویشان و دوستان خود هدیه کرد و تعداد کمی در اختیار خوانندگان عمومی قرار گرفت. البته بعداً کتاب «ترانه‌های خیام» مکرر چاپ شد. در زمینه عشق هدایت به

رنگ بود. یک چیز باور نکردنی مثل همان چیزی که در چشمان آهوی زخمی دیده می‌شد بود. نه تنها یک تشابه بین چشم‌های او و انسان وجود داشت بلکه یک نوع تساوی دیده می‌شد. چشم میشی پر از درد و زجر و انتظار که فقط در پوزه یک سگ سرگردان دیده می‌شود. ولی به نظر می‌آمد نگاه‌های دردناک پر از التماس او را کسی نمی‌دید و نمی‌فهمید...

در داستان «سه قطره خون» در باره گریه‌اش می‌نویسد: «... چشمهای او درشت تر می‌شد و برق می‌زد چنگالهایش از توی غلاف درمی‌آمد و هر کس را که به او نزدیک می‌شد با خرخرهای طولانی تهدید می‌کرد. بعد، مثل چیزی که خودش را فریب بدهد، بازی در می‌آورد. چون با همه قوه تصور خودش کله خروس را جانور زنده گمان می‌کرد، دست زیر آن می‌زد، براق می‌شد، خودش را بنهان می‌کرد، درکمین می‌نشست، دوباره فرار می‌کرد و تمام زبردستی و چالاکي نژاد خودش را با جست و خیز و جنگ و گریزهای پی در پی آشکار می‌نمود...»

در «بوف کور» در باره لاشه گوسفند در قصابی می‌نویسد: «... آن وقت این قصاب این جسد‌های

تولیدات شرکت شیمیایی کوام کار:

- ۱- رزین: P.W.A.C (همونایمر - کوبایمر)
- ۲- آهار: جهت صنایع فرش ماشینی - صنایع موکت، پرده و پارچه
- ۳- چسب: چسب چوب - پارکت - صحافی - کاشی - لیبیل
- چسب جهت صنایع بسته‌بندی و جعبه فلزاتی
- چسب موکت - کاشی - سرامیکی - آهن
- چسب جهت صنایع آلومینیل

ARAK